

คอลัมน์ “จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง”

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันพฤหัสบดีที่ 1 กรกฎาคม 2542

พรั่นนี้เศรษฐกิจไทยจะฟื้นตัว

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์

ฮิวเบิร์ต ไนส (Hubert Neiss) ผู้อำนวยการฝ่ายเอเชียแปซิฟิกของกองทุนการเงินระหว่างประเทศให้สัมภาษณ์ผู้สื่อข่าวว่า เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ออกกำลังอยู่ในช่วงของการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ โดยที่เป็นการฟื้นตัวที่ยั่งยืน สำนักข่าว AFP รายงานข่าวดังกล่าวนี้ (*The Nation*, June 25, 1999)

ข้อที่น่าสังเกตก็คือ แถลงข่าวของเจ้าหน้าที่ระดับสูงของกองทุนการเงินระหว่างประเทศครั้งนี้เกิดขึ้นหลังจากที่ศาสตราจารย์พอล ครุกแมน (Paul Krugman) แสดงข้อกังขาเกี่ยวกับการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจของเอเชียแปซิฟิกในบทความเรื่อง "Here We Go Again. Why Asia's Economic Recovery Isn't What It Seems?" ซึ่งตีพิมพ์ในนิตยสาร *Time* (June 21, 1999) ดังนั้น จึงไม่มีข้อกังขาใดๆที่แถลงข่าวดังกล่าวนี้ต้องการตอบโต้บทความของศาสตราจารย์ 'ปากเสีย' ในสายตาของธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่างประเทศ

สำหรับผู้ติดตามคำพยากรณ์เศรษฐกิจของกองทุนการเงินระหว่างประเทศอย่างใกล้ชิด ย่อมประจักษ์ในความสามารถและความ 'แม่นยำ' ของคำพยากรณ์ขององค์กรโลกบาลแห่งนี้ เมื่อเกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอยครั้งใหญ่ (World Recession) ระหว่างปี 2523 - 2529 เกือบทุกปีนับแต่ปี 2524 กองทุนการเงินระหว่างประเทศให้คำทำนายเกี่ยวกับการฟื้นตัวของสังคมเศรษฐกิจโลก โดยที่ในบางปีต้อง 'หน้าแตก' ชนิดที่เย็บมิได้ เนื่องจากภาวะถดถอยทรุดลงอย่างรุนแรง มิใช่ต้องกล่าวว่า คำทำนายผิดเกือบทุกปี

ภายหลังการก่อเกิดวิกฤติการณ์การเงินในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อันปี 2540 กองทุนการเงินระหว่างประเทศยังคงมีทัศนคติเชิง 'สุขนิยม' (optimism) เกี่ยวกับการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจในปี 2541 โดยที่สถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่เป็นจริงเลวร้ายกว่าคำทำนาย ดังจะเห็นได้จากการที่ประเทศต่างๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ออกรวมตั้งญี่ปุ่น มีอัตราการจำเรี่ยเติบโตทางเศรษฐกิจติดลบ คำทำนายสำหรับปี 2542 ก็ไม่มีที่ท่าว่าจะมีความแม่นยำมากขึ้น

ในกรณีของไทย ความ 'แม่นยำ' ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศพิจารณาได้จากตัวเลขประมาณการอัตราการจำเรี่ยเติบโตทางเศรษฐกิจที่ปรากฏในหนังสือแสดงเจตจำนง (Letter of Intent) เพื่อขอเงินกู้ฉุกเฉิน (Standby Arrangement) ในหนังสือแสดงเจตจำนงฉบับ

แรกเดือนกันยายน 2540 คาดการณ์ว่า อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจในปี 2541 ไม่น้อยกว่า 3.5% โดยที่จะสามารถเติบโตในอัตราปีละ 6-7% หลังจากนั้น ประมาณการนี้มีการปรับลดลงในหนังสือเจตจำนงฉบับต่อๆมาทุกฉบับ โดยที่หนังสือแสดงเจตจำนงฉบับที่สี่เดือนพฤษภาคม 2541 ประมาณการว่า อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในปี 2541 จะเท่ากับ - 0.4 ถึง -5.5% แต่แล้วข้อเท็จจริงปรากฏว่าเท่ากับ - 8.0%

เมื่อพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี 2543 เข้าสภาผู้แทนราษฎรในช่วงปลายเดือนมิถุนายน 2542 ผู้นำรัฐบาลนายชวน หลีกภัยยังคงยืนยันว่า ระบบเศรษฐกิจไทยจะฟื้นตัวจากภาวะตกต่ำทางเศรษฐกิจในปีนี้ แต่คำทำนายในลักษณะ 'สุขนิยม' ดังกล่าวนั้นมิใช่คำทำนายครั้งแรก ในปี 2541 ผู้นำรัฐบาลชวนก็ให้คำทำนายลักษณะนี้ เริ่มต้นจากคำทำนายที่ว่าเศรษฐกิจไทยจะฟื้นตัวในไตรมาสที่สามปี 2541 เมื่อครบกำหนดเวลา ซึ่งปรากฏว่าความเป็นจริงมิได้เป็นไปตามคำทำนาย กำหนดเวลาแห่งการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจตามคำทำนายถูกเลื่อนจากไตรมาสที่สามปี 2541 ไปเป็นไตรมาสที่สามปี 2542 ทั้งนี้ไม่มีหลักประกันว่า จะไม่มีการเลื่อนกำหนดเวลาดังกล่าวนี้อีกในอนาคต

เมื่อนักเศรษฐศาสตร์กล่าวถึงการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ (Economic Recovery) ความหมายที่กล่าวถึงอาจแตกต่างกันต่างๆนานา บางคนอาจหมายถึงสภาวะการที่อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมีค่าเป็นบวก กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ รายได้ประชาชาติซึ่งคำนวณตามราคาคงที่ (GDP at Constant Market Prices) มีค่าเพิ่มขึ้น แต่ศาสตราจารย์ครูกแมนเสนอความเห็นที่ เมื่อกล่าวถึงการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจสำหรับอาเซียนตะวันออก ควรจะหมายถึงสภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจก่อนที่จะเกิดวิกฤติการณ์การเงินเดือนกรกฎาคม 2540 กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ สภาวะการณ์ที่มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจระดับ 7-8% ต่อปี เป็นสภาวะปกติ มิใช่เพียงแต่มีอัตราการเติบโตมากกว่าศูนย์เท่านั้น ด้วยเหตุที่ศาสตราจารย์ครูกแมนนำเสนอคำนิยาม "การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ" อย่างเคร่งครัดเช่นนี้เอง ศาสตราจารย์ครูกแมนจึงมีเศรษฐกิจทอร์ศน์เชิง 'ทุกขนิยม' (pessimism) เกี่ยวกับการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ ในขณะที่ลักษณะ 'สุขนิยม' ของคำทำนายของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ อาจเป็นผลจากคำนิยาม "การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ" ที่ผ่อนปรน โดยหมายเพียงแต่การมีอัตราการเติบโตมากกว่าศูนย์เท่านั้น

ด้วยเหตุดังนี้ ก่อนที่จะมีวิวาทะเกี่ยวกับเรื่องนี้ จำเป็นต้องตกลงคำนิยามกันให้ได้เสียก่อนว่า การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจหมายถึงสภาวะการณ์เช่นไร

ในเดือนพฤษภาคม 2542 ธนาคารแห่งประเทศไทยแถลงอย่างมั่นใจว่า ระบบเศรษฐกิจไทยตกถึงจุดต่ำสุดแล้ว และกำลังก้าวย่างเข้าสู่ช่วงแห่งการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ แต่แล้วเพียงเวลาเดือนเศษต่อมา กระทรวงการคลังเริ่มไม่แน่ใจคำโฆษณาชวนเชื่อดังกล่าวนี้อีก

หนังสือพิมพ์ มติชน ฉบับวันจันทร์ที่ 28 มิถุนายน 2542 พาดหัวข่าวว่า "ธารินทร์เต็ม สัญญาณเศรษฐกิจฟื้นไม่ชัด"

ข้อประจักษ์ชัดก็คือ การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจในรูปลักษณะอักษร V ไม่ได้เกิดขึ้นดังที่ชุมชนธุรกิจคาดหวังเมื่อรัฐบาลนายชวน หลีกภัยเข้าบริหารประเทศ แม้ข้อมูลเศรษฐกิจมหภาคจะบ่งชี้ถึงความเป็นไปได้ที่ระบบเศรษฐกิจไทยตกถึงจุดต่ำสุดแล้ว แต่สภาพการณ์ทางเศรษฐกิจอาจเป็นไปในรูปลักษณะอักษร L โดยที่ยังไม่สามารถผงกหัวขึ้น และถึงจะผงกหัวขึ้นในรูปลักษณะอักษร U ก็ไม่เป็นที่แน่ชัดว่า ช่วงท้องแบนของอักษร U จะยาวนานเพียงใด คำพยากรณ์เศรษฐกิจของบางสำนัก ปรากฏว่า อัตราการจำเลยเติบโตทางเศรษฐกิจในปี 2542 ยังติดลบ ในขณะที่รัฐบาลชวนและกองทุนการเงินระหว่างประเทศเสนอประมาณการ +1%

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า แม้จะยึดกุมค่านิยมที่ผ่อนปรน โดยให้ "การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ" หมายถึงสภาพการณ์ที่อัตราการเติบโตมากกว่าศูนย์ ก็ยังเป็นเรื่องไม่แน่นอนเสียแล้ว

กองทุนการเงินระหว่างประเทศและรัฐบาลไทยยึดกุมเศรษฐกิจทฤษฎีแบบ 'สุขนิยม' ด้วยเหตุที่ว่า บัดนี้ อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราของประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้วแต่มีเสถียรภาพ โดยที่อัตราดอกเบี้ยลดต่ำลงมาก และทุกประเทศกำลังดำเนินนโยบายการคลังเพื่ออัดฉีดการเติบโต (Expansionary Fiscal Policy) ในทิศทางเดียวกัน มีหน้าซ้ำยังมีข่าวดีที่ญี่ปุ่นมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจในระดับค่อนข้างสูงในช่วงไตรมาสแรกของปี 2542 อีกด้วย

นักเศรษฐศาสตร์ค่าย 'ทุกชนิยม' มิได้เห็นภาพอันสดใสของเศรษฐกิจไทย ดังที่กองทุนการเงินระหว่างประเทศและรัฐบาลไทยเห็น ทั้งนี้ด้วยเหตุผลอย่างน้อย 3 ประการ

ประการแรก มีความเป็นไปได้ที่สหรัฐอเมริกาจะเผชิญภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจในช่วงเวลา 3-4 ที่ผ่านมานี้ สหรัฐอเมริกาสสามารถเติบโตในอัตราสูง ส่วนหนึ่งเป็นเพราะ 'โชค' ช่วยเนื่องจากเป็นจังหวะเวลาที่สหภาพยุโรปและญี่ปุ่นกำลังประสบความอ่อนแอทางเศรษฐกิจ อีกทั้งทั้งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เผชิญมรสุมทางการเงิน จนเกิดภาวะกำลังการผลิตมีส่วนเกินในขอบเขตทั่วโลก (Global Excess Capacity) นอกจากนี้ ระบบเศรษฐกิจอเมริกันได้ประโยชน์จากการตกต่ำของราคาน้ำมันและราคาโภคภัณฑ์ขั้นปฐมอื่นๆ ประกอบกับการขยายตัวของภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ในตลาดหลักทรัพย์ช่วยเพิ่มพูนอำนาจซื้อของประชาชนชาวอเมริกัน การจ่ายของผู้บริโภคชาวอเมริกันไม่เพียงแต่เกื้อกูลต่อการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจอเมริกันเท่านั้น หากยังช่วยประดับประดาประคองมิให้ระบบเศรษฐกิจโลกจมสู่ภาวะตกต่ำภายหลังวิกฤติการณ์การเงินเอเชียปี 2540 อีกด้วย บัดนี้ ระบบเศรษฐกิจอเมริกันกำลังหมด 'โชค' เนื่องจากราคาน้ำมันดิบดิบตัวสูงขึ้นนับตั้งแต่เดือนตุลาคม 2541 อีกทั้งยังมีความเป็นไปได้ที่ภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ในตลาดหลักทรัพย์อเมริกันกำลังแตกสลาย แซมมวล บริตตัน (Samuel Brittan) ซึ่งให้เห็นว่า การถดถอยของตลาดหลักทรัพย์ Down Jones Industrial Average นับตั้งแต่ปี 2537 เป็นต้นมา มีลักษณะ

คล้ายคลึงกับช่วงเวลาระหว่างปี 2467-2472 แต่แล้วตลาดหลักทรัพย์ Wall Street ก็ล่มสลายในปี 2472 อันนำมาซึ่งภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ (The Great Depression) กว่าที่ระบบเศรษฐกิจโลกจะฟื้นตัวก็เป็นปี 2476

หากระบบเศรษฐกิจอเมริกันมีอันเป็นไป การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ออกย่อมเป็นเรื่องยากยิ่ง ในเมื่อสหรัฐอเมริกาเป็นตลาดสินค้าออกสำคัญของประเทศเหล่านี้

ประการที่สอง การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ออกขึ้นอยู่กับภาวะเศรษฐกิจของญี่ปุ่นอย่างสำคัญ แม้ว่าตัวเลขอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจในช่วงไตรมาสแรกปี 2542 จะอยู่ในระดับน่าพอใจ แต่ศาสตราจารย์ครูกแมนมีความเห็นว่า ญี่ปุ่นยังมีได้แก้ปัญหาในขั้นรากฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหากับดักสภาพคล่อง (Liquidity Trap) และปัญหาความอ่อนแอของระบบสถาบันการเงิน หากเศรษฐกิจญี่ปุ่นยังอ่อนแอ ญี่ปุ่นย่อมมีโอกาสเกิดอภุการเติบโตของบรรดาประเทศต่างๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ออกได้อย่างเต็มที่

ประการที่สาม ความอ่อนแอของระบบสถาบันการเงินไทย ยังมีได้มีการแก้ปัญหาในขั้นรากฐาน แม้อัตราดอกเบี้ยจะตกต่ำลงอย่างฮวบฮาบในช่วงขวบปีที่ผ่านมานี้ แต่ระบบสถาบันการเงินยังขยายที่จะปล่อยเงินกู้ เพราะเกรงปัญหาหนี้เสียและหนี้สูญ อันจะทับถมปัญหาที่มีอยู่เดิม ตราบเท่าที่การจัดสรรสินเชื่อของระบบสถาบันการเงินยังไม่ฟื้นคืนสู่สภาวะการปกติ การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจย่อมต้องอาศัยมาตรการอัดฉีดเงินจากภาครัฐบาล ทั้งการกู้เงินจากต่างประเทศและการใช้งบประมาณขาดดุล ซึ่งล้วนแล้วแต่สร้างภาระหนี้สาธารณะ ดังนั้น การอัดฉีดเงินจากภาครัฐบาลเพื่อการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจจึงเป็นไปได้ด้วยขอบเขตอันจำกัด แต่การแก้ปัญหาความอ่อนแอของระบบสถาบันการเงินนั้นกินเวลา และต้องอาศัยมาตรการทางเศรษฐกิจจุลภาคมากกว่ามาตรการทางเศรษฐกิจมหภาค มาตรการอัดฉีดเงินเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจหาได้ช่วยเสริมความแข็งแกร่งของระบบสถาบันการเงินไม่

แม้โอกาสที่เศรษฐกิจไทยจะผงกหัวขึ้นจะมีอยู่ เพียงแต่ยากแก่การทำนายเท่านั้น แต่โอกาสที่ระบบเศรษฐกิจไทยจะคืนสู่ยุคทองทางเศรษฐกิจดุจดั่งทศวรรษ 2530 เป็นเรื่องยากยิ่ง ส่วนสำคัญเป็นเพราะประสิทธิภาพของปัจจัยการผลิตรวม (Total Factor Productivity) อยู่ในระดับต่ำ การเติบโตที่ผ่านมาเกิดจากการเพิ่มปัจจัยการผลิต หรือที่เรียกกันในวงวิชาการ เศรษฐศาสตร์ว่า Extensive Growth มิใช่การเติบโตอันเกิดจากการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต หรือ Intensive Growth แต่การเพิ่มปัจจัยการผลิตมีขอบเขตอันจำกัด ความอ่อนแอของระบบสถาบันการเงินเป็นอุปสรรคในการเพิ่มปัจจัยทุน การเติบโตโดยอาศัยเงินกู้ต่างประเทศ (Debt-led Growth) มิใช่ยุทธศาสตร์ที่จะใช้ได้อีกต่อไป ในเมื่อสถาบันการเงินระหว่างประเทศได้บทเรียนจากวิกฤติการณ์เงินปี 2540 แล้ว

รัฐบาลนายชวน หลีกภัย เป้าคาถา "พุงนี้เศรษฐกิจไทยจะฟื้นตัว" มาตั้งแต่เมื่อเริ่มบริหารราชการแผ่นดินในปลายปี 2540 โดยที่มีการใช้คาถามหาระวญนี้เป็นครั้งคราว หากประชาชนคนไทยทุกคนพากันเปล่งเสียง "พุงนี้เศรษฐกิจไทยจะฟื้นตัว" วันหนึ่งในอนาคตเศรษฐกิจไทยจะฟื้นตัวได้ คำถ้ามมีอยู่แต่เพียงว่า 'พุงนี้' กินระยะเวลายาวนานเท่าไร

หมายเหตุ

1. ความ 'แม่นยำ' ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศในการทำนายสภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจ โปรดอ่าน Martin Wolf, "Happier Days Are Here Again," *Financial Times*, (April 28, 1999)
2. ความ 'แม่นยำ' ของรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ในการพยากรณ์การฟื้นตัวของระบบเศรษฐกิจไทย โปรดอ่าน รั้งสรรค์ ณะพรพันธุ์ "จาก V ถึง L" *ผู้จัดการรายวัน* ฉบับวันพฤหัสบดีที่ 18 มิถุนายน 2541
3. ความเห็นที่ว่า การเติบโตของระบบเศรษฐกิจอเมริกันในช่วง 3-4 ปีที่ผ่านมา เกิดจาก 'โชค' (Luck) และโชคกำลังจะหมดไป โปรดอ่าน Martin Wolf, "When Lucks Run Out," *Financial Times* (May 19, 1999)
4. บทวิเคราะห์ที่ว่า มีความเป็นไปได้ที่ภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ในสหรัฐอเมริกาจะแตกอย่างรุนแรงดุจเดียวกับที่เกิดขึ้นในปี 2472 โปรดอ่าน Samuel Brittan, "Nonsense on Stilts," *Financial Times* (May 13, 1999)
5. ความเห็นของพอล ครุกแมน เกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจของญี่ปุ่น โปรดอ่าน Pual Krugman, "Why I Am Even More Depressed About Japan," *Financial Times* (May 4, 1999)